

***Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi***

---

**ТАЪЛИМ СИФАТИНИ ОШИРИШДА ТАЪЛИМ  
ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ**

***Усмонов Мурод Содиқович***

*Жиззах Давлат Педагогика университети доценти в.б*

Бугунги кунда эркин шахсни шакллантириш муаммоси таълим муассасаларида ўқув-тарбиявий ишларни замонавий инновацион технологиялар асосида ташкил этиш лозимлигини тақозо этади. Бу жараён осон кечмаслиги маълум, лекин жорий этилаётган узлуксиз таълимни қатъиян илмий асосланган педагогик тизимга айлантириш керак.

Инновацион педагогик технология шундай билимлар соҳасини, уларнинг воситасида янги минг йилликда давлатнинг таълим соҳасидаги сиёсатида туб бурилиш юз беради, педагог фаолияти янгиланади, ўқувчи-талабаларда хурфикрлилик, инсонпарварлик туйғулари тизими шакллантирилади.

Замонавий жамиятнинг ривожланиш босқичлари унга инновацион-компьютер технологияларининг кучли таъсири билан характерланади. Илмий-педагогик фаолиятни ажралмас ва муҳим қисмларидан бири таълим жараёнида инновацион-компьютер технологияларидан самарали фойдаланиш тизимини мукамал ташкил этишдир. Ҳозирда ушбу йўналишда бир қатор ишлар олиб борилмоқда. Бу ишлар таълим жараёнида янги методлар ва инновацион технологияларининг қўлланишида ўз аксини топмоқда. Чунки, компьютер ва мультимедия технологиялари асосида интерфаол электрон ўқув курсларидан ўқув жараёнида фойдаланиш таълим самарадорлигини оширишга имкон берувчи асосий восита сифатида қаралмоқда. Ҳозирда ёшлар орасида компьютер ва мультимедия воситаларидан фойдаланишни биладиганлар сони сезиларли даражада ошди.

Умумтаълим мактабларида компьютер технологияларининг қуйи синфлардан бошлаб ўқитишни йўлга қўйилиши асосий омил эканлигини тан

олиш керак. Шу ўринда, ёшлар компьютердан кўпроқ воситаси сифатида фойдаланиши, унинг бошқа фойдали имкониятларини тўлиқ ўрганишга этарли эътибор берилаётганлигини таъкидлаш ўринлидир.

Бу муаммоларнинг ечими эса педагог кадрлар малакасини, ота-она, жамоатчилик эътибори ва таълим жараёнининг тўғри ташкил этилишидир. Илмий-педагогик фаолияти давомида ҳам компьютер ва мультимедия технология асосида интерфаол электрон ўқув курсларини қўллаш орқали ижобий натижаларга эришилмоқда. Булардан, мультимедиа воситаларидан фойдаланган ҳолда электрон ўқув дастурлари ёрдамида ўқитиш, тақдимотлар, билимларни тест синовлари ёрдамида текширишни келтиришимиз мумкин.

Мамлакатимизда қабул қилинган “Таълим тўғрисида”ги ва “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури” тўғрисидаги қонунларида ривожланган демократик давлатлар даражасида, юксак маънавий ва ахлоқий талабларга жавоб берадиган юқори малакали кадрлар тайёрлаш, таълим муассасаларини махсус тайёрланган малакали педагог кадрлар билан тўлдириш, уларнинг моддий–техника ва ахборот базаларини мустаҳкамлаш, ўқув жараёнини илғор педагогик технологиялар билан таъминлаш, мамлакатнинг ижтимоий–иқтисодий ривожланиш истиқболларига мувофиқ кадрлар тайёрлаш тизимини такомиллаштириш вазифалари кўндаланг қўйилган. Шунингдек таълим узлуксизлигини таъминлаш, илмий–педагогик кадрлар тайёрлаш, уларнинг малакасини ошириш, таълим тизимини мазмунини ислоҳ қилиш, маънавий-ахлоқий, тарбия ва маърифий ишлар, иқтидорли ва истеъдодли ёшлар билан ишлаш, таълим тизимини бошқариш замонавий ахборот технологияларини ўқув жараёнида қўллаш, таълим хизматлари кўрсатиш бозорини ривожлантириш, ишлаб чиқариш билан интеграция, халқаро алоқаларга тааллуқли тадбирлар ўз аксини топган. Бунда таълим ва унинг сифати бош мезон сифатида намаён бўлади. Бу икки кўрсаткични ҳеч қачон бир-бирдан ажратиб бўлмайди. Шунинг учун ҳам юқорида келтирилган сифат ўзгаришлар бевосита таълимнинг

мукаммалашувига асос бўлади. Таълим узлуксизлиги таъминланган ушбу даврда унинг иккинчи томони-узвийликка эришиш лозим бўлади. Бу борада эришилган ҳар қандай натижа таълим сифатини янада кўтаришни таъминлайди. Узвийликка эришишнинг ташкилий томонларига алоҳида эътибор бериш лозим. Таълим узвийлик деганда, бир таълим тури фанлари дастурларининг кейинги таълим турига ўтганда мутаносиб равишда ўзгартириб, соддадан мураккабга қараб тўлдиририб борилиши тушунилади. Олий ўқув юртларида узвийликни таъминлаш мақсадида ўқув режалари 4 та блокка ажратиб тузилган. Бунда ҳар бир блокдаги фанларнинг узвийлиги ҳам ҳисобга олинган. Фанлараро тўла узвийликка эришиш мураккаб жараён ҳисобланади.

Бунинг учун фанлараро алоқаларни кучайтириб бориш ва ўқув–услубий кенгашлар ишини янада такомиллаштириш зарур. Таълимни амалга оширадиган ёки дарс берадиган кишиларнинг савияси турлича бўлиши мумкин. Лекин гуруҳдаги талабаларга бериладиган таълим бир хилдир. Ўқитувчи билим эмас, балки таълим беради. Талаба эса шу таълим жараёнида билимга эга бўлади. Бунинг учун у мустақил ўқийди, тайёрланади, мушоҳада қилади, тасаввурларга эга бўлади, эшитганлари ва ўқиганларини синтез қилади. Натижада билимга эга бўлади. Талабаларда ҳосил бўладиган билим эса ҳар хилдир. Шу билан бирга унинг сифати ҳам турлича бўлади. Таълим сифати талабалар томонидан олинган билимга асосланган бўлади. Таълим натижасини кўрсатиб турувчи кўрсаткичлардан бири талабалар билимидаги сифатидир. Муайян фандан ўтказилган назоратлар натижасида аниқланган баҳолар олиб қараладиган бўлса, 71 фоиздан юқори кўрсаткичлар ҳисобга олинади. Билимнинг бу кўрсаткичи ўз навбатида, таълим сифатини аниқлашга ҳам хизмат қилади.

Иқтидорли талабалар сонининг ортиб бориши, талабалар ижодкорлигининг кўтарилиши, илмий–педагогик йўналишларда талабалар фаоллигини ошириш, “аъло” ва “яхши” баҳога ўқийдиган талабаларнинг кўпайиб бориши таълимнинг сифати яхши эканлигидан далолат беради.

Лекин кўп ҳолларда талабаларни объектив баҳоланишини бузилиши натижасида сунъий “яхши” ва аъло”баҳоларни кўпайишига сабаб бўлмоқдаки буни олдини олиш учун барча олий таълим муассасаларда бундай ҳолатга қарши қатъий чоралар кўриш даври келди деб ҳисоблаймиз.

Бундай баҳолаш мезони эса таълим сифатига таъсир этмасдан қолмайди. Бундай салбий ҳолатларни олдини олиш учун ҳозирги шароитда билим сифатини оширишнинг энг асосий усуллари дан талаба билан кўпроқ ишлаш (амалий машғулотда, лаборатория машғулотларида семинарларда, индивидуал тарзда), талаб қилиш талабани мустақил фикрлашга мажбур этиш, эркин фикрлашга ўргатиш, бажарган ишларга холисона баҳо бериш ва камчиликларини кўрсатиш, уни бажаришга йўналтириш, китоб устида мустақил ишлашга ўргатиш ҳисобланади. Илмий даражали ва таълим сифатини кўтаришда унвонли профессор-ўқитувчиларнинг кўпайишига доимо эътибор бериш лозим. Шу йўналишда бу йилдан бошлаб илмий ишга лаёқати бор ёшларни стажер-тадқиқотчи лавозимига қабул қилиниб уларга ўқитувчилар маошини берилиши эътиборга лойиқдир. Шунингдек ўз мутахассислигини мукаммал биладиган, севадиган, юксак маҳорат билан дарс берадиганларга кўпроқ эътибор бериш лозим. Илмий даражали ва унвонли профессор-ўқитувчилар сифат жиҳатидан фарқлансада, фарқланиш ва уларнинг сифат кўрсаткичлари ҳақида фикрлар вақти-вақти билан таҳлил қилиб турилиши лозим.

Ҳозирги кунда таълимда кексариш жараёни давом этмоқда. Бундай ҳолатнинг вужудга келишига бизнингча турли объектив ҳолатлар, сабаблар мавжуд. Бу борада институт маъмурияти томонидан қатор тадбирлар белгиланди. Жумладан, ёши улуғ ва нафақадаги профессор-ўқитувчилар салоҳиятидан фойдаланишга алоҳида урғу берилмоқда. Дарсликлар ва ўқув қўлланмалар ёзиш, талабаларнинг амалиётига битирув малака ишларига раҳбарлик қилиш, тарбиявий ишларга жалб этиш каби вазифаларни бажаришда улардан фойдаланиш катта самара бермоқда. Ёши улуғ ва нафақадаги профессор-ўқитувчилар учун компьютер, ахборот

технологияларидан дарслар ташкил этилиши ҳамда янги педагогик технологиялар бўйича амалий семинарларнинг мунтазам ташкил қилиниши улар салоҳиятини янада ортишига кўмак бермоқда. Бу тадбирлардан, энг аввало институт талабалари катта муваффақият кўрмоқда. Қолаверса, катта ёшдагилар учун таълимни ташкил қилишга ҳам институтда мазмунан теран асос солинди.

Хулоса қилиб айтганда, олий ўқув юртида яратилган шароит ва муҳит талабанинг дунё қарашига, юриш-туришига, онгига катта таъсир қилади. Шинам ўқув хоналари, компьютер синфлари, жиҳозланган лабораториялар, талабалар уйларидаги яшаш учун яратилган қулайликлар, спорт иншоотлари, кутубхоналар, ўқув заллари, клублар, ҳар хил тугараклар, турли маънавий тадбирлар, концертлар, дискуссиялар-буларнинг барчаси таълим сифатини оширишга хизмат қилади.

Узлуксиз таълим XXI асрда ахборотлар билан тўлдирилган мураккаб жараёнدير. Ялпи ахборотлаштириш жараёни жамият олдига маълум масалаларни кўяди. Бу муаммолардан бири таълим соҳасини ахборотлаштиришдир. Инновацион таълим беришда ахборот–коммуникация технологиялардан самарали фойдаланиш лозим бўлади.

### **Фойдаланган адабиётлар рўйхати**

1. Алимов Р, Ходиев Ю, Усмонов С ва бошқалар. Миллий иқтисодда ахборот тизимлари ва технологиялари. Ўқув қўлланма. Т.: Шарқ. 2004. 319 б
2. Жўраев Р.Х., Тайлақов Н.И. Ахборотлашган таълим муҳити–ўқитиш самарадорлигини ошириш воситаси// Узлуксиз таълим. –2004.– №3. –Б. 3–7.
3. Тайлақов Н.И. Узлуксиз таълим тизими учун информатикадан ўқув адабиётлари янги авлодини яратишнинг илмий педагогик асослари. Монография. –Т.: «Ўзбекистон миллий энциклопедияси» Давлат нашриёти, 2005. – 160 б.
4. Усмонов С, Усмонов М. Ахборотлардан таълим сифатини оширишда фойдаланиш. Сборник тезисов международной научно-практической конференции “Роль информационно-коммуникационных технологий в

## ***Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi***

---

модернизации национальной экономики» 15 ноябрь 2011. Тошкент 2011, 321-323 бетлар.